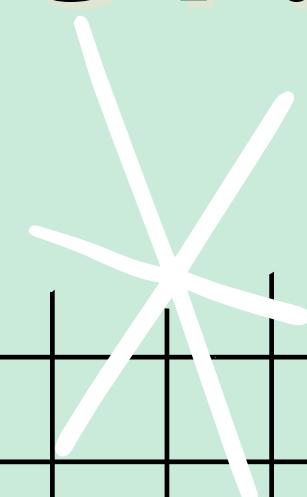
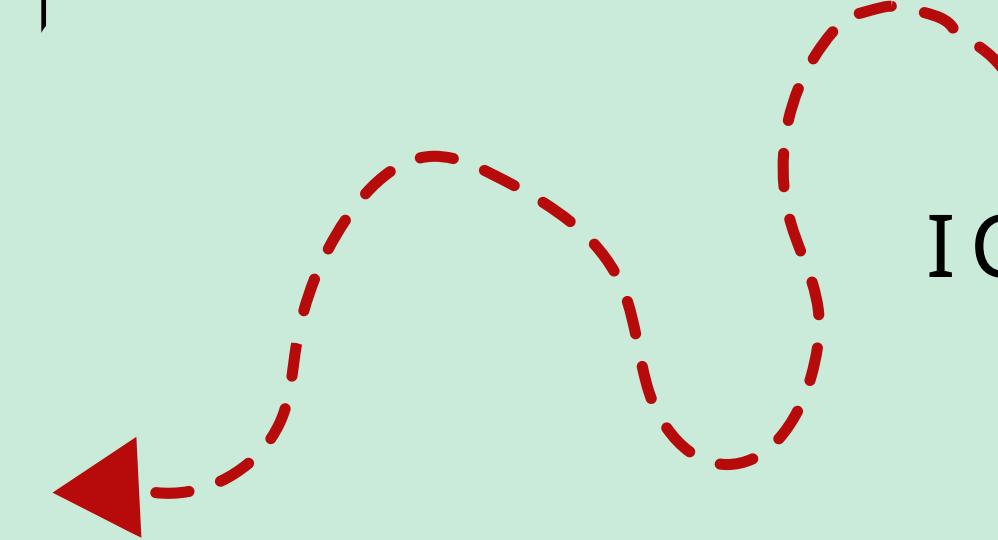
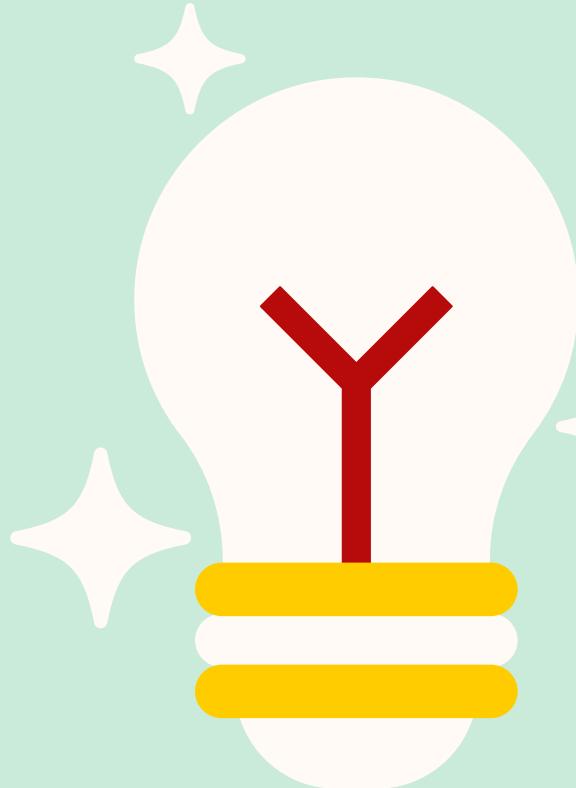


НМТ

РУСЬКІ УДІЛЬНІ
КНЯЗІВСТВА У СКЛАДІ
ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ У
ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІV -
ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХVI СТ.
КРИМСЬКЕ ХАНСТВО



Території сучасної України в ХІІ-ХІІІ ст.



- **Угорщина** - Закарпаття
- **Молдавське князівство** - Буковина
- **Велике князівство Литовське** - Волинь, Київщина, Чернігівщина, Переяславщина і Східне Поділля
- **Польське королівство** - Галичина, Західна Волинь, Західне Поділля
- **Московське князівство** - Чернігово-Сіверщина
- **Кримське ханство** - південноукраїнські землі

Українські землі у складі Великого князівства Литовського

Литовські князі – нові об'єднувачі Русі. Вони відвоюють руські землі у поляків і тонголів. Приєдання білоруських та українських земель розпочав **Гедимін** (засновник однотенної династії)

називав себе королем литовським і руським

посадив у Києві свого сина Володимира Ольгердовича

- **1340 р.** литовський князь **Любарт** закріпив за собою **Волинь**
- **1345 р.** литовський князь **Ольгерд** почав боротьбу за приєдання **нових українських земель** – остаточно відвоював території у тонголів (+ північні й центральні українські землі):

1. 1355 – 1356 рр - приєдання Чернігово – Сіверських земель

1. 1361 – 1362 рр. - приєдання **Київських** та Переяславських земель, Києва

1362р. - розгром татар на р.

Сині Води (об'єднані русько-литовські війська)

Перехід під владу **Литви** південної **Київщини** та східного **Поділля**

здійснено
майже без
насильства

територіальні
межі Золотої
Орди було
відсунуто

послаблення
політичного впливу
Золотої Орди
татарських орд

Українські землі у складі Великого князівства Литовського

За заповітом Ольгерда, влада відійшла
його сину Ягайлу.

Між ним та його дядьком Кейстутом
розпочалася кровопролитна боротьба за
престол.

У ході неї було вбито Кейстута, а його син
Вітовт, продовжив подальшу боротьбу
проти Ягайла.



ОЛЬГЕРД

старого не
порушуємо, а
нового не
впроваджуємо

1 Територія Великого князівства Литовського
складалася на 90% з руських (українських і
білоруських) земель

2 Русичі мали рівні права з литовцями

3 Руська мова була державною мовою,
панували руська культура, право («Руська
правда»)

4 Православна церква була домінуючою

До складу ВКЛ
увійшла більша
частина
українських

«Ольгерд... пішов у похід в Дикі Поля **проти**
татар. З ним вирушили також чотири його
племінники, сини новогрудського князя
Коріата, княжичі: Олександр, Костянтин, Юрій
та Федір. І коли вони, минувши Канів і
Черкаси, дійшли до урочища **Сині Води**, то
побачили в полі велику татарську орду з
трьома царками на чолі, поділену на три
загони... Татари не змогли довго витримати
лобового натиску литви й почали відступати та
втікати у розлогі степи. На побоїщі
залишилися вбиті три їхні царьки...»



«...відправився **проти татар**
Поля Дикі... А коли прийшли до
Синьої Води,... побачили в полі
велику орду... Литва з Руссю по
тій перемозі забрали... всі землі
аж... до устя Дону,... а інших
татар... до Криму загнали,..
вибивши їх з Подільських країв»

«Народ сей даниною звірів,
меду та іншого князям руським
служив. Коли ж він відчув, що
князі руські розтрощені
татарами, він змужнів... і на
знесилених русів владу свою
поширив...»

«Гедимінів син, великий князь **Ольгерд**.., прилучив до своєї держави **подільську землю** та **вигнав** звідти **татар**...»

«... і відтоді з **Поділля** вигнано **владу татарську**. Цей **Ольгерд** і інші руські землі під свою владу взяв, і Київ з-під Федора-князя, ставленника хана, взято і посадив в ньому Володимира, сина свого, і почав над ними володіти...»

«Княжата прийшовши в **Подільську землю**, увійшовши в приязнь з отаманами, почали Подільську землю **від татар боронити** й баскакам данину давати перестали ...»

Коріатовичі,

данину давати



«А був братом литовського князя Ольгерда **князь Коріат...** Княжата Коріатовичі, брати — князі Юрій, Олександр, Костянтин і Федір, за призволенням великого **князя Ольгерда** і з поміччю Литви пішли в сю землю й стали володарювати в ній»

Кревська унія

Українські землі у складі Великого князівства Литовського

Після смерті Ольгерда князем литовської держави стає князь Ягайло, який проголошує курс на укладення Кревської унії з Польші

Унія – об'єднання держав, тіжнародний союз

Викликала опір частини литовської, української та білоруської шляхти, яку очолив став князь Вітовт Кейстутович



1385

01.

Польща + Литва

02.

Ягайло одружився з польською королевою Ядвігою

03.

Ягайло став польським королем (залишаючись при цьому литовським князем)

04.

У Литві та на українських землях посилився вплив польської шляхти

05.

Католицька віра проголошувалася єдиною релігією

Спроба союзу проти Тевтонського ордену

Взяв ім'я Владислав II

«Почали ляхи слати з Krakova...
аби прийняв хрещення старого
Риму (вихрестився католиком),
й узяв **за дружину** в них
королівну **Ядвігу**, і став би в них
королем у Krakovі й на всій
Лядській землі»

«...государ
князь, з усіма своїми ще
некрещеними
близніми, ...що проживають на
його землях, жагуче бажає й
просить прийняти їх у католицьку
віру святої римської церкви...
Нарешті, князь Ягайло обіцяє
свої литовські й руські землі
навік **приєднати до королівства**
Польського».



**Розгром
Тевтонського
ордену у**

**Грюнвальдській битві
1410 р.(об'єднані
литовсько-польсько-
русько-чесько-
угорсько-татарські
війська)**

«Магнати і шляхта змусили юну королеву [Ядвігу] в державних інтересах Польщі відмовитися від нареченого з австрійського дому і вийти заміж за литовського князя Ягайла...»



**Посилювався вплив
поляків в Україні,
почалося
насильницьке
насадження
католицтва**

Протягом 1380-1390-х рр. відбувається ліквідація удільних князівств на українських землях. Замість них створюються литовські намісництва.

Українські землі у складі Великого князівства Литовського



Правління Вітовта

Литовсько -руські князі та бояри обрали **Вітовта** своїм лідером. Виступав проти утворення Кревської унії, боровся за **політичну незалежність Литви** від Польщі

- Довічний правитель Литовського князівства – ОСТРІВСЬКА УГОДА 1392 Р.
- **Ліквідував** найбільші удільні князівства – Київське, Новгород-Сіверське, Подільське, Волинське – з метою посилення своєї влади
- **Розширив** володіння Великого князівства Литовського **до узбережжя Чорного моря**
- 1399 р. зазнав **поразки від татар** на р. Ворскла
- Уклав із Польщею **Гродельську унію** 1413 р.

заперечувала положення Кревської унії, визнаючи Велике князівство Литовське незалежним

посилила дискримінацію православного населення, натомість польська католицька та литовська католицька шляхта зрівнювалися в правах

Українські землі у складі Великого князівства Литовського

Литва розкололася на два ворожі табори

До складу Великого князівства Руського ввійшли Київщина, Чернігівщина, Сіверщина, Поділля, Волинь, Смоленщина, Вітебська і Полоцька землі

У 1435 р. у битві під Вількомиром Свидригайло зазнав поразки від Сигізмунда. Одноосібним правителем Литви став Сигізмунд - проводив політику зближення з Польщею. Частина українських князів створили проти нього зтову і стратили.

Після смерті Вітовта протягом 1430–1432 рр. великим князем литовським був Свидригайло, який спирається на українських і білоруських князів і виступав проти Унії та зближення з Польщею.

поляки
окупували Поділля та
Волинь

У 1432 р. у результаті зтоби проти Свидригайла, великим князем литовським було оголошено Сигізмунда, який виступав за союз із Польщею. Внаслідок громадянської війни у Литві виникло Велике князівство Руське під керівництвом Свидригайла (існувало з 1432 р. по 1435 р.)

молодший
брата Вітовта



Українські землі у складі Великого князівства Литовського

1452 р.

**Волинське князівство ліквідоване
по смерті Свидригайла**

Ліквідація удільних князівств

1471 р.

**Київське князівство було остаточно
ліквідоване після смерті Семена
Олеїковича, Київщина перетворилася
на провінцію**

Після смерті Сигізмунда новим великим князем обрано **Казимира Ягайловича** (1440), який визнав **Свидригайла** князем удільного Волинського князівства та відновив **Київське князівство** - правили князі **Олелько Володимирович та Семен Олеїкович**

зміцнення українських князівств суперечило політиці Литви й Польщі

Українські землі у складі Великого князівства Литовського

- **1481 р.** - «Зтова руських князів» - Михайла Олельковича, Івана Ольшанського, Федора Бельського з метою скинути литовське панування на українських землях і приєднати їх до Московської держави(план не здійснився)
- **1508 р.** - повстання Михайла Глинського - збройний виступ української шляхти проти Великого князівства Литовського(невдало)

Унаслідок ліквідації удільних князівств у Литві поширилася практика «від'їздів» до Москви окремих князів, тобто добровільного переходу під владу Московського князівства

- **1503 р.** **Литва визнала втрату Чернігово-Стародубського і Новгород-Сіверського князівств**
- 1514 р. під Оршею литовська армія під командуванням великого гетьмана Костянтина Острозького(головнокомандувач збройних силат, захисник православ'я) розбила московські війська, проте на результат війни це не вплинуло: повернути свої території ВКЛ не зтого**

«Упокоївся Семен Олелькович, князь київський. Після його смерті Казимир, король польський, бажаючи **причинити існування Київського князівства**, не посадив уже там сина Семена, а посадив воєводу з Литви Мартина Гаштовта, ляха, якого не хотіли кияни прийняти, не тільки тому, що не був князь, а більше тому, що він був ляхом; однаке, будучи примушенні, погодилися »

Була **битва велика між Литвою та Москвою** на річці Ведроши, де Москва побила Литву та багато панів у полон взяла... у той же рік московський **цар побрав Чернігово- головними** Сіверщину, з містами... »

«Великославному господарю королю Жигімонту Казимировичу буде честь і слава вовіки, що переміг недруга свого - великого князя Василія московського! А гетьману його вдатному, князю Костянтину Івановичу Острозькому, дай Боже здоров'я і щастя надалі ліпшеє!..»

«У битві під білоруською **Оршою** волинський полководець переміг завдяки продуманій тактиці. Керувати союзницьким військом, що складалося із литовських, польських, білоруських, українських загонів кавалерії, артилерії, піхотинців, а також інших родів військ, було непросто... За **гетьманом** йшло його військо, а за ними дріботіли закуті у ланцюги московські вельможі та князі. Так жителі столиці **Великого князівства Литовського** святкували перемогу під Оршою...»

Українські землі у складі Польщі

«Після смерті короля Казимира III Великого цей край перейшов під владу Угорщини. Однак після укладення Кревської унії Польща знову набирає силу і остаточно приєднує його до своїх володінь і утворює на його теренах Руське воєводство

Після приєднання у **1434 р.** до складу Польщі **Західного Поділля** відбувається поділ українських земель на воєводства:

- **Руське воєводство** (Галичина) - із центром у м. Львів
- **Подільське воєводство** (Західне Поділля) - із центром у м. Кам'янець

1387 р. - **Галичина** остаточно була приєднана до Польського королівства

Особливості політики

- 1. Вводилося польське судочинство**
- 2. Усунення українців від керівних ролей в державі**
- 3. Покатоличення і полонізація української еліти**

Українські землі у складі Угорщини

Закарпаття

- Землі поділялися на комітати, очолювані королівськими намісниками-жупанами
- Руське населення витіснялося в гірські райони, поступово позбавлялося політичних прав і свобод, відбувалося закріпачення селянства
- **Федір Коріятович** – останній подільський князь, призначений угорським королем намісником

Мукачівського володіння

Значний культурний розвиток
Розвиток церковного життя

Українські землі у складі Молдови

Буковина

- 1359 р. Північна Буковина під назвою **Шипинська земля** ввійшла до новоствореного Молдовського князівства
- 1485 р. Молдавія визнала зверхність Останської імперії; згодом на землях Буковини була створена Хотинська райя

створення Хотинської фортеці

Українські землі у складі Кримського ханства

Ясир

бранці, полонені, яких захоплювали турки й татари під час нападів на українські землі



40-і роки XV ст. на півдні України й у Криму

з'являється нова держава - Кримське ханство, що відділилася від Золотої Орди



Засновник правитель Хаджі-Грей



1478 р. Кримське ханство

генуезькі колонії знищені після захоплення Криму Османською імперією

стає васалом Османської імперії

• 1482 р. кримський хан Менглі-Грей здійснює

грабіжницький похід на Київ

кримські татари постійно нападають на українські землі

резиденцією був Бахчисарай, розбудований Менглі-Греєм

Виникнення українського козацтва



Козак

вільна озброєна людина

1489 р. - перші писемні згадки про козаків

Дике Поле

південноукраїнські степи, незаселені чи малозаселені простір, що пролягав тіж пониззям Дністра, Дніпра і сягав Дону

Причини виникнення козацтва

- 1** **Економічні** (нестача власної орної землі призводила до народної колонізації земель Дикого поля)
- 2** **Соціальні** (експлуатація населення, кріпацтво)
- 3** **Політичні** (чілеспрятована політика литовців і поляків поставити козаків на службу для захисту кордонів від татар)
- 4** **Стратегічні** (постійна небезпека з боку Кримського ханства)
- 5** **Національно-релігійні** (політика полонізації українців та покатоличення православних)

Соціально-економічне життя



Шляхта(ич)

привілейований соціальний стан, аристократія в Польщі, Литві, та Русі в IV - XІІІ ст.

або
непривілейований

Соціальні стани українського суспільства

1. **Привілейований стан.** Користувався всіма правами та привілеями й не платив податків
 - Шляхта. Князі, пани, магнати, зем'яни, бояри
 - Вище духовенство
2. **Напівпривілейований стан.** Не тали доступу до управління державою, платили податки.
 - Мішани. Патриціат, бюргерство, плебс
 - Духовенство
3. **Непривілейований стан.** Виконували різні повинності
 - Селянство (похожі селяни, непохожі селяни). Сплачували ренту - плата за користування землею(натуральну, грошову, відробіткову (панщина))

Становище українських міст

- Причини надання українським містам Магдебурзького права: повільний розвиток міст через постійні напади татар; держава, польські королі, литовські князі, церква були зацікавлені в розвитку міст: з міст у державну скарбницю надходили податки, міські фортеці захищали від зовнішніх ворогів; прагнення міського населення самостійно керувати життям свого міста.
- Мета: захист населення міст від самочинства королівських намісників і великих землевласників



Магдебурзьке право

право міст на самоврядування



Магістрат

орган місцевого самоврядування



Чех

самоврядна громада вільних ремісників однієї чи кількох спеціальностей на чолі з виборним старшиною

Рада

орган самоврядування на чолі з бургомістром у містах, що користувалися тагдебурзьким правом

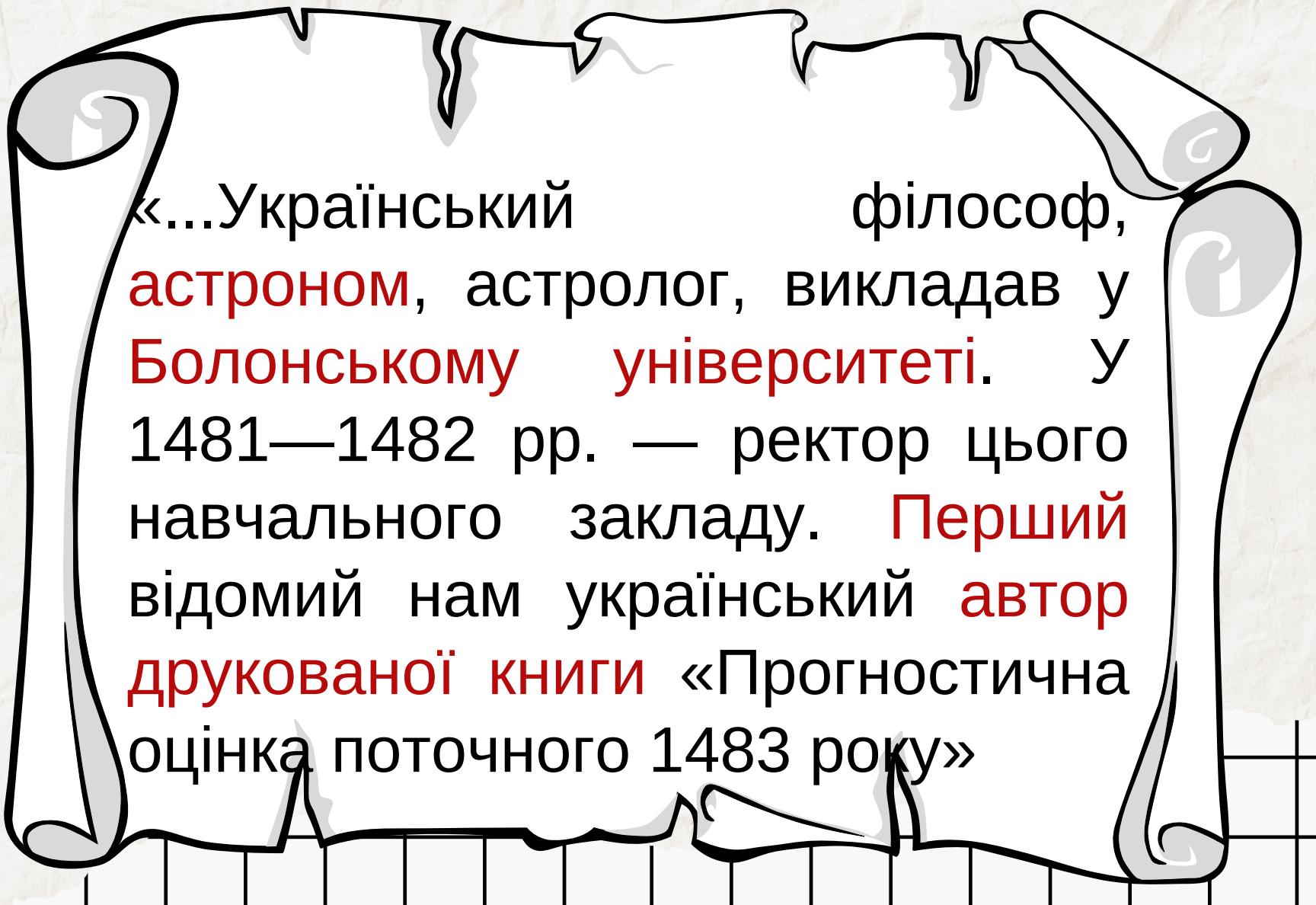
«Рада також має запобігти сваркам **у місті**, боронити від кривд сиріт і вдів... кожен раз, коли виникатиме потреба... радитись про добробут громади... і запобігти шкодам, залагоджувати і розсуджувати всілякі спори... пильнувати обману в мірах і вагах під час продажу товару.»

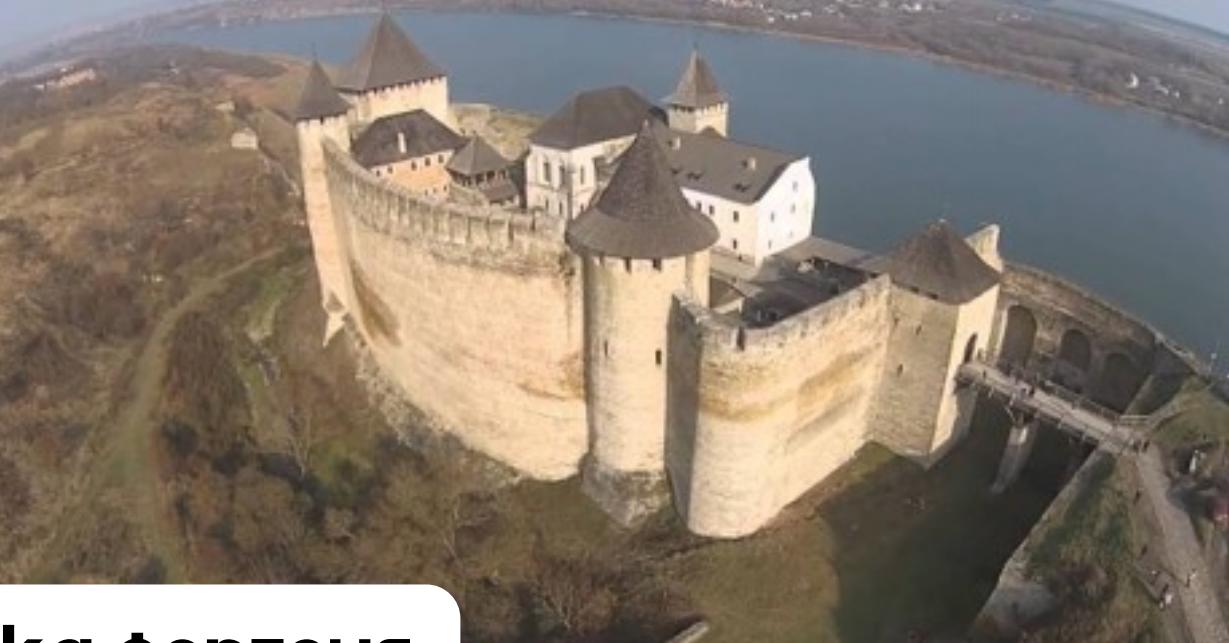
Розвиток культури та освіти

- 1491 р. **Шайпольт Фоль у Krakovi** - видав перші східнослов'янські книги кириличним шрифтом («Часослов») і «Осьтогласник»)



Юрій Дрогобич (Котермак) (XV ст.) — український філософ, астроном, астролог, перший український доктор медицини. Перший відомий український автор друкованого твору (латинською мовою). **Ректор Болонського університету (Італія)**





Верхній замок у
Луцьку. Друга
половина XIV - XV ст.



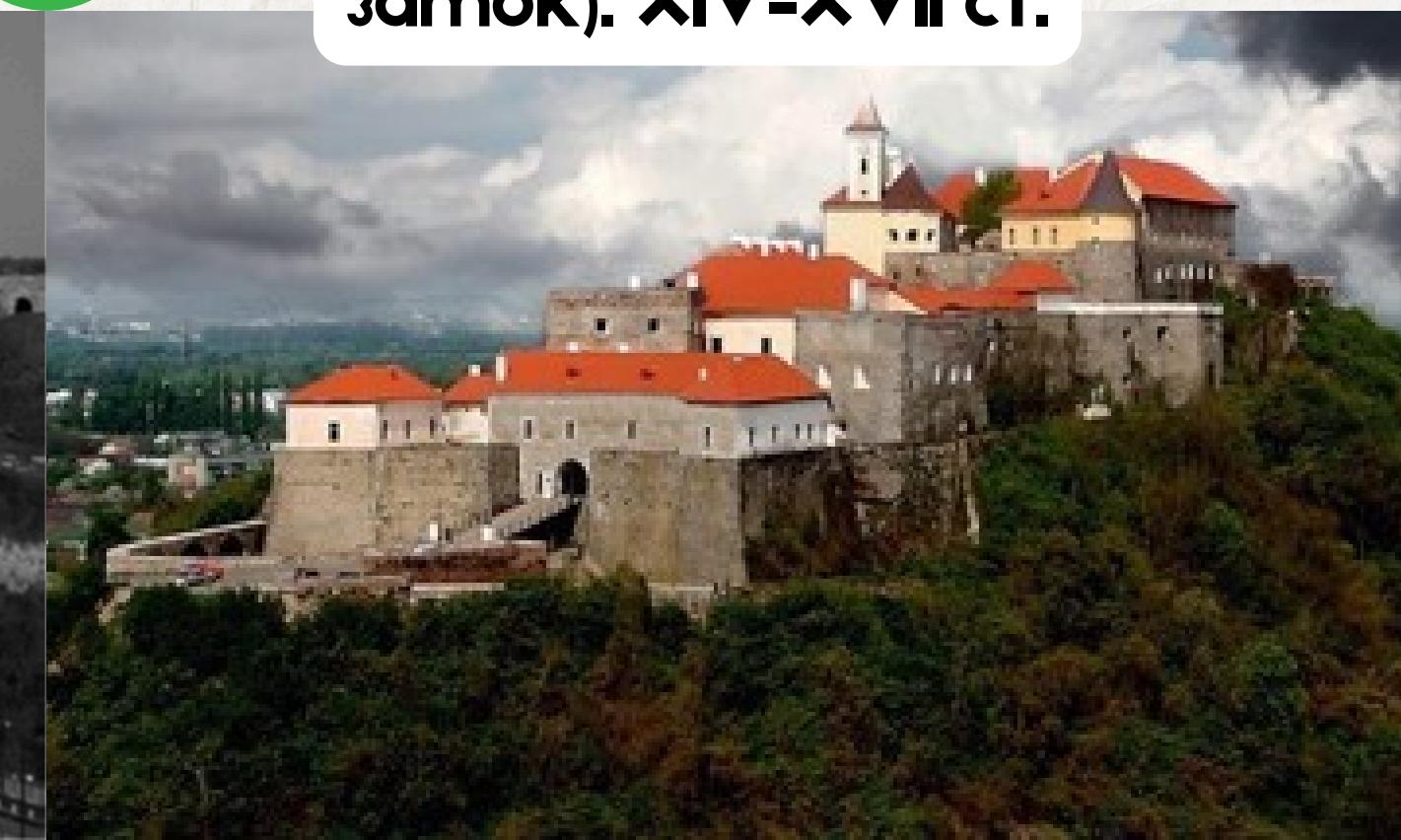
Хотинська фортеця.
XIII-XVI ст.



Кам'янець-Подільська
фортеця. XIV-XVI ст.



Замок Паланок (Мукачівський
замок). XIV-XVII ст.





✓ Генуезька фортеця в
Судаку. 1371-1469 роки.



✓ Ханський палац у Бахчисараї.
1532-1764 роки.



✓ Костел святого Варфоломія
в Дрогобичі. 1392 - XV ст.



✓ Вірменський собор у Львові. 1363 р.



✓ Покровська церква-фортеця в с. Сутківцях. 1476 р.



✓ Церква Зішестя
Святого Духа в
Потеличі. 1502 р.



постійна небезпека
спустошливих татарських
набігів





Ікона Богородиці з
пророками з церкви у
Підгородцях



Ікона «Успіння
Богородиці». 1547 р.
О. Горошкович



Ікона святого Юрія
Змієборця із с. Станилі
 поблизу Дрогобича

